

Preadviezen 2016

Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht
van België en Nederland

Preadviezen 2016

Noodtoestand in het publiekrecht

*Strafbaarstelling van nieuwe vormen van ongewenste seksuele
gedragingen*

Schadebegroting en tijdsverloop

door

Geert Van Haegenborgh en Willem Verrijdt
Jan-Peter Loof
Ann Dierickx
Jeroen ten Voorde
Geert Jocqué
Marnix Hebly en Siewert Lindenbergh

Boom juridisch
Den Haag
2016

© 2016 De auteurs | Boom juridisch

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6290-308-1
NUR 820

www.boomjuridisch.nl

Inhoud

De noodtoestand in het Belgische publiekrecht	II
<i>Geert Van Haegenborgh en Willem Verrijdt*</i>	
1 De ‘noodtoestand’ in de Belgische Grondwet	12
1.1 Artikel 187 van de Grondwet en het verbod op staatsnoodrecht	12
1.2 Oorlog en staat van beleg	25
1.3 Voorlopige conclusies	32
2 De invloed van het internationale en Europese recht	34
2.1 Een meergelaagd toetsingskader	34
2.2 De noodtoestand in de mensenrechtenverdragen	36
2.3 Besluit	40
3 Feitelijke omgang met noodtoestanden	41
3.1 Besluitwetten	41
3.2 Buitengewone machtenwetten	46
3.3 Bijzondere machtenwetten	53
3.4 De hedendaagse terroristische dreiging en de rechterlijke controle	66
3.5 Conclusie	72
4 Nood aan hervorming van het noodrecht?	74
4.1 Noodrecht en artikel 187 van de Grondwet	74
4.2 Argumenten voor en tegen een herziening van artikel 187 van de Grondwet	75
4.3 Toch een uitdrukkelijke noodrechtbepaling?	79
5 Besluit	82
Noodtoestanden in het Nederlandse publiekrecht	87
<i>Jan-Peter Loof*</i>	
1 Inleiding: probleemstelling en hedendaagse context	87
1.1 ‘Nood breekt wet’ als algemeen rechtsverschijnsel	87
1.2 Probleemstelling	87
1.3 Hedendaagse context: transnationale terreurdreiging	88
2 Noodtoestand en staatsnoodrecht: een nadere (begrips)verkenning en analyse	90
2.1 Begrippen: objectief en subjectief staatsnoodrecht	90
2.2 Begrippen: uitzonderingstoestand als overkoepelend begrip voor een buitengewoon <i>rechtsregime</i>	91
2.3 Veiligheidsbedreigingen en vitale belangen	93
2.4 Rechtvaardigingsargumenten in relatie tot typen van veiligheidsbedreigingen: de verschoven staatsnood	95

2.5	Kenmerken van noodtoestanden en noodregimes – en blijvende constitutioneelrechtelijke effecten	98
2.5.1	Bevoegdhedenverschuiving en centralisatie	98
2.5.2	Tijdelijkheid	100
2.5.3	Indringender ingrijpen in de uitoefening van fundamentele rechten en vrijheden	101
2.5.4	Blijvende gevolgen in het rechtssysteem	102
3	Noodtoestanden in het constitutionele recht	103
3.1	Oorlog – artikel 96 en 100 Grondwet	103
3.2	Uitzonderingstoestanden – artikel 103 Grondwet	105
3.2.1	Historische achtergrond	105
3.2.2	Parlementaire betrokkenheid bij uitzonderingstoestand	106
3.2.3	Erkenning subjectief noodrecht door grondwetgever	107
3.2.4	Systematiek afwijking grondrechten	107
3.3	De wetgeving ter uitvoering van artikel 103 Grondwet	108
3.3.1	De Coördinatiewet uitzonderingstoestanden en het uitroepen van een noodtoestand	108
3.3.2	Uitoefening noodbevoegdheden; typen noodbevoegdheden	109
3.3.3	Separate toepassing: noodbevoegdheden buiten de uitzonderingstoestand om	111
3.4	Lokale noodtoestanden: de noodbevoegdheden van de burgemeester	111
4	De toepassing van noodtoestanden en staatsnoodrecht in de praktijk	114
4.1	Staatsnoodrecht in onbruik na de Tweede Wereldoorlog	114
4.2	De toepassing van staatsnoodrecht in en rond de Tweede Wereldoorlog	115
4.3	Discussies over parlementaire goedkeuring en rechterlijke toetsing van noodmaatregelen na de Tweede Wereldoorlog	117
4.3.1	Geen parlementaire bekrachtiging wetsbesluiten	117
4.3.2	Rechterlijke toetsing slechts marginaal	118
4.4	Recente ontwikkelingen: terrorismebestrijding en bankencrisis	119
5	Mensenrechtelijke grenzen aan noodtoestanden en noodmaatregelen	122
5.1	Artikel 15 EVRM en artikel 4 IVBPR	122
5.2	De ernst van de noodsituatie of veiligheidsbedreiging	123
5.3	Sommige fundamentele rechten zijn niet-opschortbaar	124
5.4	Een centrale rol voor de proportionaliteits- en subsidiariteitstoets	126
6	Conclusies: een knelpuntenanalyse en enkele aanbevelingen	127
6.1	Terug naar de probleemstelling	127
6.2	Mensenrechtencompatibiliteit van het Nederlandse geschreven noodrecht	127
6.2	Aan welke (nood)bevoegdheden is behoefte in het licht van de huidige veiligheidsbedreigingen en welke waarborgen passen daarbij?	128
6.3	Onduidelijkheid over grens tussen beperking en opschorting van mensenrechten	130
6.4	Codificatie van het subjectieve noodrecht?	131